

Ευαγγελία Ιωαννίδη

Εβδομάδα 1^η

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο σχολικός εκφοβισμός είναι η επιθετική και εσκεμμένη συμπεριφορά, η οποία είναι επαναλαμβανόμενη ενώ αποτελεί κατάχρηση εξουσίας και εμπεριέχει ανισότητα στη δύναμη αντικειμενική (π.χ. σωματική) ή αντιληπτή (π.χ. προσωπικότητας). Στοχεύει δηλαδή στα θύματα τα οποία εκλαμβάνονται από τους θύτες ως αδύναμα, είτε σωματικά είτε ψυχολογικά. Ο όρος «σχολικός εκφοβισμός» (“bullying”) διατυπώθηκε για πρώτη φορά από τον Olweus (1978) για να περιγράψει τις διαδικασίες εκφοβισμού, παρενόχλησης και συστηματικής θυματοποίησης παιδιών και εφήβων από τους συνομηλίκους τους (Ανδρέου & Smith, 2002).

Το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού και της θυματοποίησης έχει ερευνηθεί σε μεγάλο βαθμό σε παιδιά πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ είναι ελάχιστα τα δεδομένα που υπάρχουν σε παιδιά προσχολικής ηλικίας (Alsaker & Gutzwiller-Helfenfinger, 2010· Roseth & Pellegrini, 2010· Vlachou, Botsoglou, Andreou & Didaskalou, 2011). Η μελέτη του φαινομένου είναι σημαντική διότι αποτελεί τη βάση πάνω στην οποία μπορούν να σχεδιαστούν προγράμματα πρωτογενούς πρόληψης (Alsaker & Nagele, 2008). Αν και το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού υπήρχε πάντα, το ενδιαφέρον των ερευνών ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια το καθιστούν ένα από τα πιο σημαντικά και πιο πολυσυζητημένα κοινωνικά φαινόμενα. Η παραβατική συμπεριφορά στο σχολείο μελετήθηκε από την Κοινωνιολογία και συνδέθηκε με την μη ορθή κοινωνικοποίηση του ατόμου, αποδίδοντας ιδιαίτερη σημασία κυρίως προς τους δύο σημαντικούς παράγοντες κοινωνικοποίησης: την οικογένεια και το σχολείο. Τις τελευταίες δεκαετίες μελετάται συστηματικά το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού λόγω της ραγδαίας εξάπλωσης του στο χώρο του σχολείου αλλά και λόγω της σημαντική επίδρασης του στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού και του εφήβου.

Σχεδόν καθημερινά, παρουσιάζονται στον ημερήσιο τύπο ή μέσω διαδικτύου, με φωτογραφικό ή τηλεοπτικό υλικό, περιστατικά εκφοβισμού μεταξύ μαθητών.

Διεθνείς έρευνες, έχουν δείξει ότι το 15% των μαθητών έχουν βιώσει εκφοβισμό και ότι ένα στα επτά παιδιά έχουν εμπλακεί σε εκφοβιστικές πράξεις. Στην ελληνική πραγματικότητα, σύμφωνα

με δεδομένα του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας, το 8,7% των μαθητών εκφοβίζονται ενώ το 7,45% εκφοβίζει (Γιαννακοπούλου κ.α., 2010). Μάλιστα, οι μαθητές φαίνεται να προτιμούν την σύγχρονη μορφή του διαδικτυακού ή ηλεκτρονικού εκφοβισμού αφού περίπου 23.420 παιδιά στην Ευρώπη, ηλικίας 9-16 ετών, είναι θύματα σχολικής θυματοποίησης μέσω διαδικτύου, τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα (Μπενέκου, Β. (2011). SOS για την έξαρση της μαθητικής βίας. Το Έθνος. <http://www.alfavita.gr/old/24612>). Ειδικότερα, στις Η.Π.Α., σύμφωνα με έρευνα του World Health Organization Health Behavior in School-Aged Children εκτιμήθηκε ότι στις τάξεις του γυμνασίου 1.600.000 παιδιά πέφτουν θύματα τουλάχιστον μια φορά την εβδομάδα και 1.700.000 παιδιά ασκούν bullying τουλάχιστον μια φορά την εβδομάδα ενώ σχεδόν 160.000 μαθητές δεν πηγαίνουν σχολείο καθημερινά επειδή φοβούνται (National Crime Prevention Council, «What Parents Can Do». από <http://www.ncpc.org/topics/bullying/whatparents-can-do>).

Οι μορφές μέσω των οποίων εκδηλώνεται ο σχολικός εκφοβισμός είναι πολλές. Οι κυριότερες και πιο συνήθεις είναι η σωματική και η λεκτική ή κοινωνική επιθετικότητα η οποία διαφοροποιείται από τις υπόλοιπες ενδοσχολικές συγκρούσεις διότι το θύμα επιλέγεται με βάση το πόσο ανίσχυρο και αδύναμο είναι.

Το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού αποτελεί ένα σύγχρονο κοινωνικό πρόβλημα, το οποίο είναι πολύ πιθανό να επηρεάσει την ομαλή ανάπτυξη και εξέλιξη ενός παιδιού ή εφήβου. Βέβαια η βία μεταξύ των παιδιών δεν αποτελεί ένα φαινόμενο της εποχής, το πρόβλημα αυτό υπήρχε από την αρχή της μαζικής εκπαίδευσης, αλλά πήρε μεγαλύτερη έκταση στη σημερινή εποχή της παγκοσμιοποίησης. Υπάρχει μάλιστα η άποψη ότι η σχολική επιθετικότητα αποτελεί μια φυσική διαδικασία κατά τη διάρκεια της ανάπτυξης του παιδιού και είναι ένα είδος προετοιμασίας για τη ζωή, ιδιαίτερα για τα αγόρια (Γκουντσίδου, Β., 2007).

Το φαινόμενο λοιπόν της θυματοποίησης (victimization) αποτελεί μια μορφή επιθετικής συμπεριφοράς, το οποίο εμφανίζεται στο σχολείο και έχει πολύ σοβαρές επιπτώσεις στη ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού και του εφήβου αλλά και στη διαδικασία της μάθησης. Ένα θέλαμε λοιπόν να προσεγγίσουμε εννοιολογικά τον όρο bullying θα λέγαμε ότι ένας μαθητής εκφοβίζεται ή θυματοποιείται όταν εκτίθεται επανειλημμένα και για αρκετό χρονικό διάστημα σε αρνητικές πράξεις άλλων μαθητών οι οποίες εκδηλώνονται ως μορφές βίαιης ή επιθετικής συμπεριφοράς (Τσιαντής, 2008).

Η βία αποτελεί ένα κοινωνικό φαινόμενο, το οποίο σχετίζεται με καταστάσεις μέσα στη κοινωνία, ενώ ταυτόχρονα συνδέεται με εκδηλώσεις βίας μέσα στη σχολική κοινότητα. Η σχολική βία λοιπόν είναι αναπόσπαστο κομμάτι της βίας αλλά και της παραβατικότητας που εμφανίζεται στη κοινωνία. Το θύμα και ο θύτης είναι άνθρωποι από την κοινωνία στην οποία βρίσκεται το σχολείο. Η στάση τους και η συμπεριφορά τους προβάλλει, ό,τι το οικογενειακό, σχολικό και κοινωνικό περιβάλλον καλλιεργεί.

Το πρώτο κύριο γνώρισμα της σχολικής βίας είναι η ανισότητα δύναμης, όπου η δύναμη αυτή πιθανόν να πηγάζει από την «υπεροχή» σε σωματική διάπλαση και σε μέγεθος, στη κοινωνική τάξη, στο πλήθος της ομάδας των δραστών, στη λεκτική έκφραση, με τη χρήση της οποίας μπορεί ο θύτης να απειλήσει ή να πληγώσει, και τέλος στο κύρος διότι μέσω αυτού επιτυγχάνεται αρκετές φορές η επιβολή έναντι των άλλων. Ένα άλλο γνώρισμα της σχολικής βίας είναι ότι αυτό το φαινόμενο μέσα στο πέρασμα του χρόνου εμφανίζει επαναληψιμότητα καθώς παρατηρείται παγίωση των ρόλων των δραστών και των θυμάτων αντίστοιχα (Rigby, 2008).

Άλλα βασικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα του φαινομένου είναι η πρόθεση, το κίνητρο δηλαδή του θύτη για να προχωρήσει σε ανάρμοστες συμπεριφορές, ο πόνος, το αποτέλεσμα της πράξης, η επαναληψιμότητα, δηλαδή η διάρκεια, το bullying μπορεί να διαρκέσει εβδομάδες, μήνες ή ακόμη και χρόνια (Lee, 2006), η πρόκληση, έρευνες έχουν αποδείξει ότι υπάρχει μια μικρή κατηγορία θυμάτων τα οποία προκαλούν την προσοχή των άλλων, τα λεγόμενα «προκλητικά θύματα» (Lee, 2006). Δυστυχώς το bullying είναι ένα ενδημικό φαινόμενο σε κάθε κοινωνία, που υπήρχε, υπάρχει και θα συνεχίσει υπάρχει (Καλλιώτης, Π., Καϊσερόγλου, Ν., Κολοβός, Γ., Μπαμπανίκα, Δ., & Τάσουλας, Κ., 2002: 13). Είναι διαδεδομένο στο σχολικό, οικογενειακό και φιλικό περιβάλλον, και μπορεί να εντοπιστεί στις σχολικές αυλές, στα σπίτια και τις γειτονιές. Ακόμη είναι ένα πρόβλημα το οποίο παρατηρείται και σε διάφορους φορείς κοινωνικοποίησης.

Είναι ακόμη πολύ σημαντικό να διαχωρίσουμε το bullying από το «πείραγμα». Ο Olweus τονίζει ότι το «πείραγμα», συμβαίνει μεταξύ φίλων στα πλαίσια ενός παιχνιδιού, και δεν περιλαμβάνει τη πρόκληση σωματικού πόνου των άλλων. Αντιθέτως το bullying αναφέρεται σε άτομα που δεν έχουν φιλικές σχέσεις. Όμως το «πείραγμα», μπορεί πολύ εύκολα να μετατραπεί σε εκφοβισμό, αν συμβαίνει για μεγάλο χρονικό διάστημα και κυρίως όταν το παιδί που το δέχεται αισθανθεί

ότι οι πράξεις των άλλων δεν διέπονται από αστείο και δεν γίνονται εντός των ορίων του παιχνιδιού (Olweus, 2007).

(Απόσπασμα από «Το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού και ο ρόλος του εκπαιδευτικού για τη διαχείρισή του» της Τσελεπίδη Σ. Χρυσούλα, Ιούνιος 2019)

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΕΜΠΛΕΚΟΜΕΝΩΝ ΣΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟ

Ο σχολικός εκφοβισμός αποτελεί ένα ομαδικό φαινόμενο, καθώς δεν αφορά μόνο τους μαθητές που εκφοβίζουν και εκείνους που εκφοβίζονται, αλλά και τους παρατηρητές, δηλαδή όσους τυγχάνει να είναι παρόντες σε αυτά τα περιστατικά. Αφορά ακόμα και αυτούς που δεν είναι παρόντες, αλλά γνωρίζουν ότι συμβαίνουν αυτά τα επαναλαμβανόμενα κρούσματα αρνητικών πράξεων. Έτσι, προσδιορίζεται ότι στο φαινόμενο του bullying εμπλέκονται:

- Ο θύτης (ο μαθητής ή ομάδα μαθητών που ασκεί εκφοβισμό),
- το θύμα (ο μαθητής που δέχεται εκφοβισμό),
- τα παιδιά θεατές (παρατηρητές).

Τα χαρακτηριστικά των θυτών (bullies)

Οι θύτες διακρίνονται για την παρορμητικότητα και την επιθετικότητά τους, θέλουν να κυριαρχούν στην ομάδα και δείχνουν ελάχιστη συμπόνια και κατανόηση προς τους άλλους. Έχουν, επίσης, περιορισμένη ικανότητα αυτοελέγχου και χαμηλή ενσυναίσθηση. Ο ρόλος τους είναι κυρίαρχος είτε λόγω της δικής τους δύναμης, είτε λόγω της σύνδεσής τους με τη δυναμική μιας ομάδας παιδιών. Είναι εξωστρεφείς και σίγουροι για τον εαυτό τους καθώς αντίθετα με τα θύματα έχουν υψηλή αυτοεκτίμηση (Rigby & Slee, 1991; Rigby, Cox, & Black, 1997). Παρόλο που προβάλλουν την κοινωνικότητά τους και είναι ιδιαίτερα δημοφιλείς, στην πραγματικότητα παρουσιάζουν σημαντικές δυσκολίες στην προσαρμογή, την επικοινωνία και την αλληλεπίδραση με τους άλλους και συμπεριφέρονται με αντικοινωνικό τρόπο (Χατζηγεωργίου & Αντωνίου, 2014).

Τα ευρήματα πολλών ερευνών συγκλίνουν στο ότι η ιδιοσυγκρασία των παιδιών παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην εμπλοκή τους σε περιστατικά σχολικού εκφοβισμού. Τα παιδιά θύτες δεν μπορούν να ελέγξουν εύκολα το θυμό τους, λόγω της εκρηκτικής ιδιοσυγκρασίας τους (Olweus, 1994; Georgiou & Stavrinides, 2008). Παρουσιάζουν διαταραχές συμπεριφοράς, έναν ιδιαίτερα σοβαρό τύπο ψυχοπαθολογίας, ενώ «η έλλειψη ενσυναίσθησης του θύτη, τόσο στο γνωστικό όσο και συναισθηματικό πεδίο, οδηγεί σε επιθετικές συμπεριφορές» (Χατζηγεωργίου & Αντωνίου, 2014, σ. 568). Έχουν την τάση να εκλαμβάνουν τη συμπεριφορά των άλλων ως εχθρική χωρίς ιδιαίτερο λόγο, ενώ δεν αποδέχονται την ευθύνη των πράξεων τους. Αντίθετα, πιστεύουν ότι εξωτερικοί παράγοντες όπως είναι οι γονείς, οι δάσκαλοι, η τύχη ή ακόμη και τα ίδια τα θύματα, ευθύνονται για την επιθετική συμπεριφορά που οι ίδιοι εκδηλώνουν (Georgiou & Stavrinides, 2008).

Τα χαρακτηριστικά των θυμάτων (victims)

Το παιδί που επιλέγεται να γίνει θύμα εκφοβισμού παρουσιάζει κάποια συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Συνήθως διαφέρει από τη μέση εικόνα του μαθητή είτε ως προς τα φυσικά χαρακτηριστικά (ύψος, βάρος, χρώμα δέρματος κλπ.) είτε ως προς στοιχεία όπως η θρησκεία, η εθνικότητα, η σχολική επίδοση ή ακόμα και ο σεξουαλικός του προσανατολισμός.

Επιλέγεται, επίσης, με κριτήριο να μειονεκτεί είτε ως προς τη δύναμη, είτε ως προς την εξουσία σε σχέση με το παιδί που το εκφοβίζει. Χαρακτηρίζεται δε από αδυναμία να υπερασπιστεί τον εαυτό του, ως εσωστρεφές και χωρίς επαρκή εσωτερικά εφόδια που να του εξασφαλίζουν αυτάρκεια (Αρτινοπούλου Β. , 2001). Σύμφωνα με ερευνητικά ευρήματα τα τυπικά θύματα του εκφοβισμού είναι πιο αγχώδη, ευαίσθητα και ανασφαλή από τα άλλα παιδιά. Είναι συνήθως ευάλωτα και υποχωρητικά άτομα. Έχουν χαμηλή αυτοπεποίθηση (Kokkinos & Panayiotou, 2004), αρνητική άποψη για τον εαυτό τους, νιώθουν αποτυχημένα, ντροπιασμένα και μη ελκυστικά. Στο σχολείο είναι συνήθως μόνα και εγκαταλελειμμένα, και κατά κανόνα δεν έχουν φίλους. Η κοινωνική απόρριψη που δέχονται καθιστά ευκολότερη την εκδήλωση επιθετικής συμπεριφοράς εναντίον τους από την πλευρά των θυτών. Οι αμέτοχοι μαθητές συνήθως αποδίδουν την ευθύνη της θυματοποίησης στο ίδιο το θύμα που απορρίπτεται εκ νέου (Salmivalli, Lagerspetz, Bjorkqvist, Osterman, & Kaukiainen, 1996). Δεν έχουν αντιδραστική συμπεριφορά, οπότε δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι προκαλούν την επιθετικότητα των άλλων, ενώ έχουν αρνητική στάση απέναντι στη βία (Olweus, 1993). Επίσης, δυσκολεύονται να επιβληθούν

και ακολουθούν στρατηγικές εσωτερίκευσης του προβλήματος, γεγονός που σημαίνει ότι ανησυχούν πολύ, κλαίνε εύκολα και επιβραβεύουν τους δράστες με το να παραδίδονται στην εκφοβιστική τους πρακτική ή, στην καλύτερη περίπτωση, συνθηκολογούν (Andreou, 2001). Τα αγόρια είναι συνήθως σωματικά ασθενέστερα από τα άλλα αγόρια. Είναι η πλειοψηφία των θυμάτων, τα παθητικά θύματα, που με τη στάση τους και τη συμπεριφορά τους δείχνουν στους άλλους πως δε θα αντιδράσουν αν δεχθούν επίθεση.

Τα θύματα συχνά έχουν στοιχεία που τα διαφοροποιούν από τα υπόλοιπα παιδιά, όπως χαρακτηριστικά εμφάνισης και συμπεριφοράς τα οποία αποκλίνουν από το σύνηθες (Georgiou & Stavrinides, 2008). Πρέπει, λοιπόν, να δοθεί προσοχή σε όλα αυτά τα παιδιά τα οποία, για παράδειγμα, φορούν γυαλιά, είναι υπέρβαρα ή έχουν φακίδες, έστω και αν δεν αποτελούν φανερό στόχο εκφοβισμού. Ο θύτης είναι πιθανό να επιλέγει ένα παιδί-στόχο και να χρησιμοποιεί τα εξωτερικά χαρακτηριστικά του στη διαδικασία εκφοβισμού, χωρίς ωστόσο κάτι τέτοιο να σημαίνει ότι αυτή η απόκλιση αποτελεί και την αιτία του εκφοβισμού.

Η αναζήτηση αιτιών από τα θύματα, προκειμένου να δικαιολογήσουν τη θυματοποίησή τους, είναι πιθανό να οδηγήσει σε αυτοενοχοποίηση. Οι αιτίες μπορεί να είναι ελεγχόμενες (συμπεριφορά του θύματος) ή μη ελεγχόμενες (χαρακτηριστικά του θύματος). Η απόδοση αιτιότητας στη συμπεριφορά του, συνεπάγεται την πεποίθηση μιας πιθανής αποφυγής της θυματοποίησης στο μέλλον, αφού αυτή είναι ελεγχόμενη και μπορεί να αλλάξει. Αντίθετα, η αιτιατή απόδοση της θυματοποίησης στα χαρακτηριστικά του, τα οποία δεν μπορούν να αλλάξουν, συνεπάγεται την πεποίθηση για τη σταθερότητα της όλης κατάστασης και συνδέεται με σοβαρότερες επιπτώσεις όπως το άγχος και η κατάθλιψη (Graham & Junonen, 2001).

Τα χαρακτηριστικά των θυτών-θυμάτων (bullies-victims)

Τα τελευταία χρόνια υπάρχουν έρευνες που καταδεικνύουν την ύπαρξη και μιας ακόμη ομάδας παιδιών, τα οποία παρουσιάζουν κοινά στοιχεία τόσο με τους θύτες, όσο και με τα θύματα (Cook, Williams, Guerra, Kim, & Sadek, 2010). Οι έρευνες που αναφέρονται στους θύτες-θύματα είναι πολύ λιγότερες από εκείνες που αφορούν στις άλλες κατηγορίες παιδιών που εμπλέκονται στον εκφοβισμό. Τα ευρήματα συγκλίνουν στο ότι οι θύτες-θύματα εμφανίζουν ψυχοπαθολογικά χαρακτηριστικά, καθώς συνδυάζουν τα αρνητικά χαρακτηριστικά τόσο των θυτών, όσο και των θυμάτων. Διαφέρουν από τους συνομηλίκους τους όσον αφορά στην εμφάνιση και στην συμπεριφορά, ενώ έχουν χαμηλή δημοτικότητα και απορρίπτονται από τους

συμμαθητές τους (Georgiou & Stavrinides, 2008). Η απόρριψη αυτή τους δημιουργεί συναισθήματα άγχους και κατάθλιψης, ενώ συχνά θυματοποιούνται λόγω του ευερέθιστου χαρακτήρα τους. Έχουν αρνητικότερες εμπειρίες κοινωνικοποίησης από τα θύματα, κάτι που σχετίζεται με αυξημένη προδραστική (proactive) επιθετικότητα. Θεωρούν λανθασμένα ότι κάποιος συμμαθητής τους πρόκειται να τους κακομεταχειριστούν και αντιδρούν επιθετικά εναντίον τους (Unnever, 2005), ενώ όταν πέφτουν θύματα εκφοβισμού εξωτερικεύουν το πρόβλημα και συχνά εκδικούνται τους θύτες (Pateraki & Houndoumadi, 2001).

Τα παιδιά αυτά εκφοβίζουν αλλά και θυματοποιούνται συστηματικά, παίρνοντας με την ίδια ευκολία τον ρόλο του θύτη και του θύματος. Σε σχέση με τους θύτες, είναι πιο πιθανό να χρησιμοποιήσουν σωματικές, παρά λεκτικές ή έμμεσες μορφές εκφοβισμού, ενώ είναι πιο πιθανό να υποστούν σωματικό εκφοβισμό σε σχέση με τα θύματα. Συνήθως είναι οι βοηθοί σε ένα περιστατικό εκφοβισμού, ενώ σε άλλα περιστατικά είναι τα θύματα, μη μπορώντας να υπερασπίσουν τις προσωπικές τους ανάγκες και τα δικαιώματα. Ο τυπικός θύτης-θύμα εμφανίζει προβληματική συμπεριφορά απέναντι στα άλλα παιδιά, είναι προκλητικός και επιθετικός. Παρομοιάζει με τα θύματα καθώς απορρίπτεται και απομονώνεται από τους συμμαθητές του, ενώ παρομοιάζει με τους θύτες καθώς επηρεάζεται αρνητικά από τους συμμαθητές που συναναστρέφεται (Cook, Williams, Guerra, Kim, & Sadek, 2010).

Σύμφωνα με τον Olweus (1994), τα «προκλητικά θύματα», όπως τα ονομάζει, με την συμπεριφορά τους δημιουργούν εντάσεις και προκαλούν τις αρνητικές αντιδράσεις των συμμαθητών τους. Έχουν συχνά προβλήματα συγκέντρωσης, ενώ συμπεριφέρονται με τρόπους που προκαλούν εκνευρισμό και ένταση στους συμμαθητές τους, ενώ ορισμένα από αυτά θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως υπερκινητικά. Πολλές φορές στρέφουν εναντίον τους ολόκληρη την τάξη.

Τα παιδιά της κατηγορίας των θυτών-θυμάτων είναι λιγότερα τόσο από τους θύτες, όσο και από τα θύματα, εμφανίζουν τα χαμηλότερα επίπεδα αυτοεκτίμησης ενώ διατρέχουν τους περισσότερους κινδύνους (Kokkinos & Panayiotou, 2004). Δεν αποδέχονται τις ευθύνες τους, ενώ έχουν την τάση να αποδίδουν την εμπλοκή τους σε βίαιες πράξεις σε εξωτερικούς παράγοντες (καθηγητές, γονείς ή ακόμα και στα ίδια τα θύματα) (Georgiou & Stavrinides, 2008). Αυτό λειτουργεί μεν ως ασπίδα για την ψυχική υγεία των θυτών-θυμάτων, αλλά καθιστά ιδιαίτερα δύσκολη κάθε προσπάθεια για αλλαγή της συμπεριφοράς τους. Όπως είναι φανερό, οι

θύτες-θύματα χρειάζονται πολύ περισσότερο την προσοχή των ενηλίκων από τους υπόλοιπους μαθητές που εμπλέκονται σε περιστατικά εκφοβισμού και χρήζουν ιδιαίτερης αντιμετώπισης στο σχολείο.

Τα χαρακτηριστικά των παρατηρητών (bystanders)

Κατά τη διάρκεια μιας εκφοβιστικής συμπεριφοράς, εκτός από τον θύτη και το θύμα, είναι παρόντες και άλλα μέλη της ομάδας των συμμαθητών. Αλλά και αυτοί που δεν είναι παρόντες, συνήθως γνωρίζουν τα γεγονότα, καθώς εξ ορισμού ο εκφοβισμός συμβαίνει επανειλημμένα σε μια χρονική περίοδο. Έτσι, ο εκφοβισμός μπορεί να θεωρηθεί ως ένα ομαδικό φαινόμενο, στο οποίο πολλοί από τους μαθητές μιας σχολικής μονάδας αναλαμβάνουν διάφορους συμμετοχικούς ρόλους. Ακόμα και αν δεν παίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο στην παρενόχληση του θύματος, μπορούν να έχουν ισχυρή επίδραση στα εκφοβιστικά επεισόδια, είτε θετική, είτε αρνητική. Οι παρατηρητές λοιπόν, μπορεί να είναι: (i) ενψυχωτές των θυτών (reinforcers), ενδυναμώνοντας τον θύτη και επιβραβεύοντας τις πράξεις του, (ii) υπερασπιστές των θυμάτων (defenders), υπερασπιζόμενοι το θύμα και προκαλώντας την οργή του θύτη και (iii) παθητικοί παρατηρητές (outsiders), που παρακολουθούν παθητικά και με αδιαφορία το επεισόδιο εκφοβισμού (Salmivalli, Lagerspetz, Bjorkqvist, Osterman, & Kaukiainen, 1996).

Σημαντικό, λοιπόν, στοιχείο στην εξέλιξη ενός φαινομένου εκφοβισμού αποτελούν οι στάσεις και οι συμπεριφορές των παρατηρητών. Σύμφωνα με τους Ανδρέου & Smith (2002) «Οι συμπεριφορές αυτές εξαρτώνται σε πολύ μεγάλο βαθμό από τη θέση που κατέχει ο μαθητής στην ομάδα των συνομηλίκων και τον βαθμό αποδοχής που εξασφαλίζει». Για παράδειγμα ένας μη δημοφιλής μαθητής διστάζει να παρέμβει σε ένα περιστατικό εκφοβισμού, φοβούμενος ακόμα και για τη δική του θυματοποίηση.

Οι ενψυχωτές των θυτών είναι οι σιωπηλοί τους συνεργάτες. Δεν δείχνουν συμπάθεια στο θύμα, ενώ ταυτίζονται με τον θύτη. Μπορεί απλά να παρακολουθούν απολαμβάνοντας τον πόνο του θύματος ή ακόμα και να επιδοκιμάζουν τις πράξεις του θύτη. Θέλουν να είναι ισχυροί και δημοφιλείς, αλλά δε διαθέτουν τις δεξιότητες για να είναι ηγέτες. Επευφημούν τον νικητή-θύτη υποδηλώνοντας την επιθυμία τους να γίνουν πιο δυνατοί και κοινωνικά αποδεκτοί (Twemlow & Sacco, 2013). Πρόκειται ουσιαστικά για θύτες σε αναμονή. Η πλειοψηφία των παιδιών αυτής της κατηγορίας είναι αγόρια με μικρή αποδοχή ανάμεσα στους συμμαθητές τους (Salmivalli, Lagerspetz, Bjorkqvist, Osterman, & Kaukiainen, 1996).

Οι υπερασπιστές των θυμάτων ταυτίζονται μαζί τους, μιλούν και αντιδρούν σε όσα γίνονται εις βάρος τους, ενώ πολλές φορές ζητούν βοήθεια από τους γονείς ή τους δασκάλους τους. Συχνά, βιώνουν τα ίδια συναισθήματα με το θύμα, όπως ντροπή, φόβο, ενοχή και άγχος και ζητούν τη βοήθεια άλλων συνομηλίκων τους για να υπερασπιστούν και να βοηθήσουν το θύμα. Η πλειοψηφία των παιδιών αυτής της κατηγορίας είναι κορίτσια με πολύ μεγάλη αποδοχή από τους συμμαθητές τους (Salmivalli, Lagerspetz, Bjorkqvist, Osterman, & Kaukiainen, 1996).

Οι παθητικοί παρατηρητές αποτελούν την πλειονότητα των παιδιών. Παρακολουθούν παθητικά το επεισόδιο και είτε δεν αντιδρούν καθόλου, είτε φεύγουν από το σημείο τέλεσής του. Δεν ταυτίζονται με τον θύτη ούτε με το θύμα και παρόλο που θέλουν να βοηθήσουν το θύμα, δεν έχουν την εμπιστοσύνη και τις δεξιότητες για μια αποτελεσματική παρέμβαση (Atlas & Reppler, 1998). Νιώθουν αρνητικά συναισθήματα για τον θύτη, αλλά αισθάνονται αδύναμοι να βοηθήσουν, ενώ φοβούνται να προκαλέσουν την οργή του και να γίνουν και οι ίδιοι θύματα. Η στάση που διατηρούν, τους κάνει να νιώθουν ασφαλείς. Δεν επιθυμούν συναισθηματικούς δεσμούς με τους εμπλεκόμενους. Πολλές φορές, αποδέχονται την καταναγκαστική συμπεριφορά του θύτη ως φυσιολογική και ταυτόχρονα αισθάνονται ότι δεν έχουν τη δυνατότητα να εκφράσουν τις ανησυχίες τους (Twemlow & Sacco, 2013).

(Απόσπασμα από «Οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών της Δευτεροβάθμιας Επαγγελματικής Εκπαίδευσης για τη σχολική βία και τον εκφοβισμό» της Αντωνία Λυμπεράτου, Ιούnius 2019)

ΜΟΡΦΕΣ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ

Όλες οι μορφές έχουν αρνητικές συνέπειες στους μαθητές καθώς προσβάλλει την σωματική τους ακεραιότητα. Πολλές από τις μορφές διακρίνονται πιο δύσκολα από άλλες και με βάσει συγκεκριμένες λεπτομέρειες. Όπως αναφέρεται, «οι εκπαιδευτικοί, πρέπει να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν αυτές τις μορφές μεταξύ του άμεσου εκφοβισμού, με σχετικά ανοιχτές επιθέσεις απέναντι στο θύμα, και του έμμεσου εκφοβισμού, με τη μορφή της κοινωνικής απομόνωσης και του σκόπιμου αποκλεισμού από την ομάδα, προκειμένου να προβαίνουν στις κατάλληλες θεραπευτικές ενέργειες»(Βασιλείου, 2005· Stavrinides et al., 2010, όπ.αναφ. στο Αρτινοπούλου 2001).Οι διάφορες μορφές του εκφοβισμού (Αρτινοπούλου, 2001· Espelage & Swearer, 2003·

Ψάλτη & Κωνσταντίνου, 2007 ·Lidzhegu, 2012, όπ.αναφ. στο Αρτινοπούλου 2001) είναι οι εξής:

Α. Λεκτικός: Ο λεκτικός εκφοβισμός, αποτελεί την πιο άμεση μορφή εκφοβισμού, περιλαμβάνοντας υβριστικές ή περιπαικτικές εκφράσεις, τα παρατσούκλια, πειραγμάτων, απειλών, ακόμη και εκβιασμών. Επιπλέον, συμπεριλαμβάνονται τα αγενή σχόλια και η ειρωνεία. Ακόμη, κοροϊδευτικά και σαρκαστικά σχόλια, σκόπιμα τις περισσότερες φορές με σκοπό να πληγώσουν ένα άτομο ή μια ομάδα ατόμων (Barone, 1997· Smith & Sharp, 1994, όπ.αναφ. στο Αρτινοπούλου 2001). Η συγκεκριμένη μορφή εκφοβισμού, είναι δυσκολότερο να διευθετηθεί, αφού αναφέρεται σε διάπραξη προφορικών (λεκτικών) επιθέσεων.

Β. Συναισθηματικός: Ο συναισθηματικός εκφοβισμός περιλαμβάνει απειλές, εκβιασμούς, ακόμη και διάδοση κακοηθών και ψευδών φημών. Δεν λείπουν, επίσης, οι υβριστικές ή περιπαικτικές εκφράσεις για τη φυλή, την εθνικότητα, τη θρησκεία, την ταυτότητα αναπηρίας, τη σεξουαλική ταυτότητα, καθώς και την επιδιωκόμενη απομάκρυνση των φίλων. Την απομόνωση ή και άσκηση πίεσης από τους συμμαθητές-συνομηλίκους (Neser et al., 2002, όπ.αναφ. στο Αρτινοπούλου 2001).

Γ. Ψυχολογικός: Ο ψυχολογικός εκφοβισμός, πρόκειται για έμμεση μορφή εκφοβισμού, όπου τα θύματα βιώνουν εσκεμμένα σε μεγάλη συχνότητα κοινωνικό αποκλεισμό. Χαρακτηριστικό, επίσης, αυτής της μορφής, είναι η κοινωνική απομόνωση είτε ο αποκλεισμός από το παιχνίδι στα διαλείμματα. Όπως και στον συναισθηματικό εκβιασμό, αναφέρουν οι Whitney & Smith, 1993, «κι εδώ τα θύματα μπορεί να είναι αποδέκτες δυσφήμισης και κακοπροαίρετων κουτσομπολιών ή επεισοδίων με στόχο τη γελοιοποίησή τους» (Whitney & Smith, 1993, όπ.αναφ. στο Αρτινοπούλου 2001).

Δ. Σωματικός: Την πιο άμεση μορφή εκδήλωσης του φαινομένου, αποτελεί ο σωματικός εκφοβισμός, που αφορά την άσκηση φυσικής βίας και χτυπημάτων. Ακόμη, παρατηρούνται τσιμπήματα, δαγκωνιές, σπρωξίματα, τρικλοποδιές, γρονθοκοπήματα. Πιο ακραίες καταστάσεις αποτελούν η καταστροφή ή η κλοπή προσωπικής περιουσίας. Είναι εμφανές πως και τα δύο φύλα αποτελούν αποδέκτες σωματικής βίας. Αυτή η μορφή εκφοβισμού συνδέεται άμεσα με τη μυϊκή δύναμη ή τη σωματική διάπλαση του «εκφοβιστή» (bully).

Συχνότερα, φαίνεται πως εκδηλώνεται, στην πλειονότητά του, με σπρωξίματα σε διαδρόμους και σε σκάλες του σχολείου, εγκλεισμούς σε τουαλέτες και άλλους χώρους που χρησιμοποιούνται για αποθήκευση αντικειμένων. Επιπροσθέτως, εμφανίζονται με την άσκηση πίεσης, προκειμένου τα θύματα να κάνουν κάτι χωρίς να το θέλουν (Van Niekerk, 1993· Smith & Sharp, 1994· Byrne, 1994, όπ.αναφ. στο Αρτινοπούλου 2001).

Ε. Κοινωνικός: Στον σκόπιμο αποκλεισμό των μαθητών από κοινωνικές δραστηριότητες ή στην άσκηση επιρροής στην ομάδα των συνομηλίκων, αφορά ο κοινωνικός εκφοβισμός, με σκοπό να δημιουργηθεί μία αίσθηση αντιπάθειας για το θύμα (εκφοβιζόμενο), προκειμένου να υποδαυλίζεται συστηματικά η αυτοεκτίμηση του θύματος και λαμβάνει δύο μορφές: είτε είναι άμεσος είτε έμμεσος. Πιο συγκεκριμένα, άμεσα εκδηλώνεται με τον συστηματικό αποκλεισμό, τηναπομόνωση και την αδιαφορία απέναντι στο θύμα. Από την άλλη, έμμεσα εμφανίζεται με «σιωπηλό» αποκλεισμό, ο οποίος γίνεται αντιληπτός από το θύμα μόνο όταν επιχειρήσει να συμμετέχει στη συγκεκριμένη ομάδα (Coloroso, 2003· Lee, 2004, όπ.αναφ. στο Αρτινοπούλου 2001).

ΣΤ. Σεξουαλικός: Ο σεξουαλικός εκφοβισμός εμφανίζεται ως μια μορφή σεξουαλικής παρενόχλησης, η οποία αφορά και τα δύο φύλα (αγόρια και κορίτσια) και εκδηλώνεται με υβριστικά σχόλια ή πειράγματα σεξουαλικού περιεχομένου. Ακόμη, παρατηρούνται ανήθικες χειρονομίες, ανεπιθύμητα αγγίγματα ή δημοσιοποίηση περιπαιχτικών σεξουαλικών σκίτσων μέχρι και σοβαρών σεξουαλικών επιθέσεων.

Ζ. Ρατσιστικός: Ο ρατσιστικός εκφοβισμός αφορά την εκδήλωση λεκτικής, συναισθηματικής ή και σωματικής βίας που έχει ως στόχο να προσβάλει το θύμα λόγω της καταγωγής του, της κοινωνικής τάξης του, της οικονομικής κατάστασης της οικογένειάς του και, γενικά, της διαφορετικότητάς του από το σύνολο της πλειοψηφίας. Μία μορφή, που ειδικά στις μέρες μας είναι εμφανής στην κοινωνία, με όλα όσα συμβαίνουν.

Η. Εκφοβισμός με εκβιασμό (extortion): Αυτή η μορφή εκφοβισμού, συνήθως, αναφέρεται στην κλοπή ή καταστροφή υλικών αντικειμένων του θύματος. Για παράδειγμα, στην εκούσια απόσπαση χρημάτων ή προσωπικών αντικειμένων. Μπορεί να συνοδεύεται από απειλές ή και τον εξαναγκασμό σε ανεπιθύμητες, αντικοινωνικές πράξεις.

Θ. Ηλεκτρονικό bullying/cyber bullying: Στον 21^ο πλέον αιώνα, ο εκφοβισμός δεν περιορίζεται μόνο εντός του σχολικού χώρου, αλλά επεκτείνεται και εκτός αυτού και μπορεί να πάρει μεγάλες διαστάσεις μέσω του Διαδικτύου. Το διαδίκτυο αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της καθημερινότητας των νέων. «Έχει αναδειχθεί σε σημαντικό μέσο για επικοινωνία, ανταλλαγή πληροφοριών, ακαδημαϊκή έρευνα και ψυχαγωγία» (Σφακιανάκης, Σιώμος και Φλώρος, 2012, όπ.αναφ. στο Σφακιανάκης, Σιώμος και Φλώρος, 2012). Παράλληλα όμως με την ανάπτυξη του διαδικτύου άρχισαν να εμφανίζονται και αρνητικές εκφάνσεις της χρήσης του. Μία από τις σημαντικότερες είναι ο διαδικτυακός εκφοβισμός. Ο διαδικτυακός εκφοβισμός είναι ένα νέο φαινόμενο που απασχολεί σχεδόν όλες τις σύγχρονες κοινωνίες. «Αφορά τις απειλές, την παρενόχληση, την ταπείνωση και την ψυχική βία μέσω της χρήσης το διαδικτύου» (Σφακιανάκης, Σιώμος και Φλώρος, 2012, όπ.αναφ. στο Σφακιανάκης, Σιώμος και Φλώρος, 2012).

Ο διαδικτυακός εκφοβισμός θεωρείται η τεχνολογική προέκταση του παραδοσιακού εκφοβισμού και περιλαμβάνει τα πειράγματα με στόχο τη διασκέδαση σε βάρος του θύματος, τη διάδοση προσβλητικών φημών on line, τη δυσφήμιση σε τρίτους μέσω email, προσωπικές φωτογραφίες – βίντεο στο διαδίκτυο, ιστοσελίδες, chat rooms, blogsκ.α. (Φισούν , 2013, όπ.αναφ. στο Φισούν, 2013).

Ο εκφοβισμός στο διαδίκτυο μπορεί να είναι άμεσος ή έμμεσος. Θεωρείται η πιο επιβλαβής μορφή εκφοβισμού και αυξάνεται με πολύ γρήγορους ρυθμούς (Kowalski, Limber, & Agatston, 2008, όπ.αναφ. στο Kowalski, Limber, & Agatston, 2008).

Σύμφωνα με τον καθηγητή Ψυχολογίας Smith ως ηλεκτρονικός εκφοβισμός ορίζεται «μια επιθετική, σκόπιμη και επαναλαμβανόμενη πράξη σκληρότητας και συναισθηματικής βίας, η οποία πραγματοποιείται από ένα άτομο ή μια ομάδα ατόμων, μέσω της χρήσης ηλεκτρονικών μορφών επικοινωνίας, εναντίον ενός ατόμου που δεν μπορεί εύκολα να υπερασπιστεί τον εαυτό του», (όπ. αναφ. στο Κόκκινος Καραγιάννη).

Ο κυβερνοεκφοβισμός αποτελεί μια «επιθετική, σκόπιμη πράξη, η οποία διεξάγεται επανειλημμένα και σε βάθος χρόνου από μια ομάδα ατόμων ή ένα μόνο άτομο, με τη χρήση ηλεκτρονικών μορφών επικοινωνίας, εναντίον ενός θύματος, το οποίο δεν μπορεί να υπερασπιστεί εύκολα τον εαυτό του» (Smith, Mahdavi, Carvalho & Tippett, 2006, όπ.αναφ. στο Smith, Mahdavi, Carvalho & Tippett, 2006).

Τα τρία κριτήρια της πρόθεσης, της επανάληψης και της ανισορροπίας δύναμης, που πρότεινε ο Olweus για τον παραδοσιακό εκφοβισμό, φαίνεται να ισχύουν και για τον κυβερνοεκφοβισμό, ενώ έχουν προταθεί δύο ακόμη κριτήρια. Τα κριτήρια αυτά είναι η ανωνυμία και η δημοσιοποίηση. Η ανωνυμία αναφέρεται στο γεγονός πως η ταυτότητα του θύτη είναι δυνατό να μην γνωστοποιηθεί, με αποτέλεσμα να εντείνονται τα αρνητικά συναισθήματα στο θύμα, όπως η αδυναμία. Η δημοσιοποίηση αναφέρεται στο ότι οι νέοι άνθρωποι θεωρούν μια επίθεση πιο σοβαρή όταν για παράδειγμα μια ντροπιαστική φωτογραφία ανεβαίνει σε μια σελίδα και γίνεται δημόσια, παρά όταν κάτι ντροπιαστικό γίνεται σε ιδιωτικό επίπεδο (Menesini et al., 2012).

Ο όρος διαδικτυακός εκφοβισμός (αγγλικά: Cyberbullying) αφορά «τον εκφοβισμό, την απειλή, την ταπείνωση ή την παρενόχληση παιδιών, προεφήβων και εφήβων που δέχονται μέσω της χρήσης του Διαδικτύου, κινητών τηλεφώνων είτε άλλων ψηφιακών τεχνολογιών από ομηλικούς τους». (<http://el.wikipedia.org>). «περιλαμβάνει τη χρήση των τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνιών για την υποστήριξη εσκεμμένης, επαναλαμβανόμενης και εχθρικής συμπεριφοράς από ένα

άτομο ή ομάδα, που έχει σκοπό να βλάψει τους άλλους». (<http://www.cyberbullying.ca>).

Μορφές και Μέσα Διαδικτυακού Εκφοβισμού

Ο παραδοσιακός εκφοβισμός παρουσιάζει κάποια κοινά στοιχεία με τον διαδικτυακό εκφοβισμό. Όμως παρουσιάζει και ορισμένες διαφορές. Αυτό έχει ως συνέπεια, ότι ο διαδικτυακός εκφοβισμός δεν μπορεί να αποτελέσει προέκταση του σχολικού εκφοβισμού.

Μερικά από τα μέσα του διαδικτυακού εκφοβισμού είναι το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (email), τα προγράμματα ανταλλαγής άμεσων μηνυμάτων, τα δωμάτια συζητήσεων (chatrooms), οι ιστοσελίδες, οι σελίδες κοινωνικής δικτύωσης, οι προσωπικές ιστοσελίδες κ.α.. Ιδιαίτερα μεγάλος είναι ο αριθμός των ατόμων και συγκεκριμένα των νέων που χρησιμοποιούν αυτά τα μέσα.

Οι μορφές που μπορεί να πάρει ο Διαδικτυακός Εκφοβισμός είναι πάρα πολλές και σε κάθε περίπτωση επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τα θύματα. Αναλυτικά οι μορφές αυτές είναι οι εξής:

- Αποστολή κειμένων, ηλεκτρονικών μηνυμάτων (e-mails), «αστείων» ή άμεσων μηνυμάτων με απειλητικό περιεχόμενο. Τα μηνύματα αυτά, αποστέλλονται είτε απευθείας στο θύμα είτε στο κοινωνικό σύνολο
- Δημοσίευση /αποστολή προσωπικών πληροφοριών ή ευαίσθητων πληροφοριών σε πολλαπλούς παραλήπτες
- Δημοσίευση δυσάρεστων και προσβλητικών φωτογραφιών, βίντεο ή μηνυμάτων σε ιστοσελίδες, blogs, χώρους κοινωνικής δικτύωσης
- Δημιουργία ψεύτικων διαδικτυακών προφίλ σε σελίδες κοινωνικής δικτύωσης ,με σκοπό την προσβολή του ονόματος ή της προσωπικότητας του θύματος
- Αποστολή ιών ή άλλων κακόβουλων προγραμμάτων με σκοπό να βλάψουν τον υπολογιστή του θύματος ή να τον κατασκοπεύσουν
- Αποστολή απειλών για τη σωματική ακεραιότητα του θύματος
- Δημιουργία κάποιου είδους «ψηφοφορίας» με σκοπό να εξευτελίσουν ή να ντροπιάσουν ένα παιδί, στην οποία τα παιδιά μπορούν να ψηφίσουν για το ποιο είναι το πιο άσχημο ή χοντρό παιδί
- Παραβίαση προσωπικού λογαριασμού και χρήση του με σκοπό τη διάδοση φημών ή τον εξευτελισμό τρίτων
- Επαναλαμβανόμενες νεκρές κλήσεις
- Δημοσίευση φωτογραφιών, αληθινών ή επεξεργασμένων, σεξουαλικού περιεχομένου σε ομάδες ατόμων , με σκοπό τον δημόσιο εξευτελισμό του θύματος
- Εγγραφή του θύματος χωρίς την συγκατάθεσή του σε ιστοσελίδες πορνογραφικού περιεχομένου και αποστολή πορνογραφικού υλικού
- Εκφοβισμός σε chat room
- Δημιουργία ιστοσελίδων με σκοπό την στοχοποίηση συγκεκριμένων ατόμων

- Σκόπιμος αποκλεισμός ενός προσώπου από μια κοινωνική ομάδα. Παράδειγμα αποτελεί ο αποκλεισμός στα διαδικτυακά παιχνίδια. Κάποιοι παίκτες απειλούν άλλους συμπαίκτες τους και πολλές φορές τους κλειδώνουν έξω από το παιχνίδι

Για 9 διαφορετικές κατηγορίες εκφοβισμού έκανε λόγο ο Willard (2007):

1.Flaming (Στην πυρά): Αντιπαλότητες, οι οποίες λαμβάνουν χώρο στο διαδίκτυο και έχουν την μορφή μηνυμάτων με αγενή και χυδαία γλώσσα.

2.OnlineHarassment (Διαδικτυακή παρενόχληση): Η αποστολή προσβλητικών μηνυμάτων μεταξύ δύο ατόμων στο διαδίκτυο, μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή άλλων γραπτών μηνυμάτων, η οποία επαναλαμβάνεται.

3.Cyberstalking (Καταδίωξη στον κυβερνοχώρο): Παρενόχληση που περιλαμβάνει απειλές πρόκλησης βλάβης ή υπερβολικό εκφοβισμό η οποία λαμβάνει χώρα στο διαδίκτυο και γίνεται μεταξύ δύο ή περισσότερων ατόμων.

4.Cyberthreats (Απειλές στον κυβερνοχώρο): Απειλές και εχθρικό περιεχόμενο που αποτελούν γενικές δηλώσεις. Ο συντάκτης είναι συναισθηματικά αναστατωμένος και υπάρχει πιθανότητα να βλάψει κάποιον άλλον ή τον εαυτό του.

5.Denigration (Δυσφήμιση): Η αποστολή ψευδών δηλώσεων/φημών για ένα άτομο ή η δημοσίευση ανάλογου υλικού, με σκοπό την προσβολή ή την βλάβη των διαπροσωπικών του σχέσεων.

6.Impersonation (Προσωποποίηση): Όταν ένα άτομο προσποιείται πως είναι κάποιος άλλος στέλνοντας ή δημοσιοποιώντας υλικό το οποίο εκθέτει αυτό το πρόσωπο, με σκοπό την προσβολή ή την βλάβη των διαπροσωπικών του σχέσεων.

7.Outing (Δημοσιοποίηση προσωπικών στοιχείων): Η δημοσίευση ή η αποστολή υλικού σχετικά με ένα πρόσωπο, το οποίο περιέχει προσωπικές ή ευαίσθητες πληροφορίες, συμπεριλαμβανομένου την προώθηση προσωπικών μηνυμάτων ή εικόνων.

8.Trickery (Εξαπάτηση): Ο θύτης ξεγελάει το θύμα με σκοπό να αποκαλύψει μυστικά και ενοχλητικές πληροφορίες και στη συνέχεια τις μοιράζεται με άλλους στο διαδίκτυο.

9.Exclusion (Εξοστρακισμός): Η σκληρή εξαίρεση και ο αποκλεισμός κάποιου από μία ηλεκτρονική ομάδα στο διαδίκτυο.

Στα παραπάνω, η Shoemaker-Galloway (2007) προσθέτει και άλλες μορφές διαδικτυακού εκφοβισμού:

1.BashBoards (Τελειωτικό χτύπημα): Διαδικτυακοί πίνακες ανακοινώσεων, στους οποίους τα άτομα δημοσιοποιούν ότι θέλουν και συνήθως πρόκειται για πρόστυχες ή εχθρικές δημοσιεύσεις.

2.HappySlapping (Χαρωπό χαστούκισμα): Αποτελεί έναν σχετικά νέο τύπο εκφοβισμού. Το θύμα δέχεται επίθεση και κάποιος βιντεοσκοπεί ή τραβάει φωτογραφίες το περιστατικό. Στη συνέχεια, το βίντεο ή οι φωτογραφίες αυτές, δημοσιεύονται στο διαδίκτυο ή διανέμονται ηλεκτρονικά. Το όνομά το προήλθε από το γεγονός πως οι θύτες το χαρακτηρίζουν ως μια απλή φάρσα.

3.TextWars (Πόλεμοι Κειμένων): Όταν δημιουργείται μία ομάδα σαν ένα είδος συμμορίας, στοχοποιούν ένα θύμα και του στέλνουν εκατοντάδες ηλεκτρονικά και γραπτά μηνύματα

4.Onlinerpolls (Διαδικτυακές δημοσκοπήσεις): Διαδικτυακές δημοσκοπήσεις που ζητούν από τους αναγνώστες να ψηφίσουν για συγκεκριμένα επιβλαβή και υποτιμητικά θέματα.

Στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες το σημαντικότερο πρόβλημα είναι ότι δεν μπορούμε να είμαστε σίγουροι για την ταυτότητα του συνομιλητή μας, ακόμα και αν βλέπουμε κάποια φωτογραφία .

Οι μορφές του διαδικτυακού εκφοβισμού μπορεί να είναι πραγματικά πολλές, καθώς μέσα από κάθε νέο κοινωνικό δίκτυο ή κάθε νέα εφαρμογή ή κάθε νέο παιχνίδι μπορεί να προκύψει κάποια μορφή διαδικτυακού εκφοβισμού.

Στην Ελληνική Νομοθεσία δεν υπάρχει ακόμα ο ορισμός «cyberbullying» που να ποινικοποιείται . Παρόλα αυτά αποτελεί ποινικό αδίκημα. Η ποινική δίωξη ασκείται ανάλογα με τον τρόπο με τον οποίο πραγματοποιείται ο εκφοβισμός. Επομένως, η κοινωνία πρέπει να θωρακιστεί με σκοπό να απομονώνει τέτοιες συμπεριφορές και να προστατεύει έγκαιρα τα υποψήφια θύματα.

(Απόσπασμα από «Σχολικός και Διαδικτυακός εκφοβισμός στην ύστερη εφηβική ηλικία» της Μανωλοπούλου Βάιας, Ιούνιος, 2020)

I. Εκφοβισμός προς εκπαιδευτικούς: Ένα βασικό χαρακτηριστικό αυτού του είδους σχολικού εκφοβισμού, είναι η ανισορροπία της εξουσίας μεταξύ του θύτη και του θύματος. Η εκφοβιστική συμπεριφορά που δέχονται οι εκπαιδευτικοί από τους μαθητές τους μπορεί να θεωρηθεί ως μία υποκατηγορία εκφοβισμού στο χώρο εργασίας, δεδομένου ότι θεωρείται ότι οι εκπαιδευτικοί έχουν μεγαλύτερη και περισσότερη δύναμη από ό, τι οι μαθητές. Οι ερευνητές που ασχολήθηκαν με το φαινόμενο του εκφοβισμού στο σχολικό περιβάλλον δημιούργησαν τον όρο "παρενόχληση αντίθεσης" για να παρουσιάσουν μια κατάσταση όπου «ένα άτομο με λιγότερη εξουσία μέσα σε ένα ίδρυμα παρενοχλεί ένα άτομο με μεγαλύτερη εξουσία» (DeSouza, 2011).

Ο De Wet (2010) χαρακτήρισε τις συμπεριφορές εκφοβισμού των μαθητών προς τους καθηγητές ως "στοχοθετημένο εκφοβισμό εκπαιδευτικών" και την χαρακτήρισε ως επιθετική συμπεριφορά εναντίον ατόμων που προορίζονται να αποτελούν πηγή κοινωνικής, γνωστικής και συναισθηματικής ευημερίας και ασφάλειας των μαθητών.

Αρκετές μελέτες υπογραμμίζουν τη σημασία της ανισορροπίας της εξουσίας μεταξύ του μαθητή και του εκπαιδευτικού (De Wet, 2010). Οι εκπαιδευτικοί θεωρούνται ενήλικες οι οποίοι είναι πιο ισχυροί από τους εφήβους και είναι υπεύθυνοι για την ορθή διαχείριση της τάξης, θεωρείται συνήθως ότι δεν μπορούν να θεωρηθούν ως θύματα των εφήβων μαθητών. Οι Nation , Vieno, Perkins & Santinello (2008) ανέφεραν ότι οι γνώσεις της δυναμικής της διαφοράς ισχύος είναι περιορισμένες. Σύμφωνα με μία εξήγηση που έδωσαν οι ερευνητές, το μεγαλύτερο μέρος της έρευνας επικεντρώνεται στην ισχυρισμό της εξουσίας από τους θύτες. Ακόμα, ένα μοτίβο της παραιτημένης εξουσίας μπορεί επίσης να συμβάλει στη θυματοποίηση (Nation et al., 2008). Στην πραγματικότητα, η ισχύς φαίνεται να αποτυπώνεται ως ένα μη σταθερό χαρακτηριστικό που διαφοροποιείται ανάλογα με τις σχέσεις και τις καταστάσεις.

Οι Kauppi & Pörhölä (2012) σημειώνουν ότι οι έφηβοι μαθητές που κατέχουν ισχυρή θέση και είναι δημοφιλείς ανάμεσα στους συμμαθητές τους μπορούν να χρησιμοποιήσουν τη δυναμική και τη συνοχή της ομάδας για να προσελκύσουν τους συνομηλίκους τους και να τους ασκήσουν

σημαντική επιρροή για να τους ακολουθήσουν στην εκφοβιστική συμπεριφορά τους ενάντια στον εκπαιδευτικό. Η δυναμική αυτής της ομάδας μπορεί να αποδυναμώσει σε μεγάλο βαθμό τους εκπαιδευτικούς και παρά την επίσημη θέση τους ως αρχές στο σχολείο, να θεωρούν ότι δεν είναι σε θέση να υπερασπιστούν τον εαυτό τους.

Οι Pervin & Turner (1998) υποστηρίζουν ότι ο εκφοβισμός των καθηγητών από τους μαθητές και η κακή συμπεριφορά που μπορεί να δείξει ένας μαθητής μπορούν να θεωρηθούν ως το ίδιο πράγμα. Αναφορικά με αυτό, μερικοί εκπαιδευτικοί τείνουν να αντιληφθούν διάφορες αρνητικές πράξεις όπως τις προσβολές, τα παρατσούκλια, τις φωνές και την ανυπακοή ως κακή συμπεριφορά των μαθητών (HempelJorgensen, 2009) ενώ άλλοι μπορεί να θεωρήσουν ότι αυτού του είδους οι συμπεριφορές εναντίων τους αποτελούν εκφοβισμό από τους μαθητές (Κδίν, 2015). Για να διευκρινιστεί η παραπάνω παρανόηση, ο Pervin & ο Turner (1998) υπογραμμίζουν την επαναλαμβανόμενη φύση των αρνητικών πράξεων για το χαρακτηρισμό τους ως εκφοβιστική συμπεριφορά μαθητή σε εκπαιδευτικό.

Έτσι, ο εκφοβισμός από τους μαθητές, τους γονείς, το προσωπικό και τους διευθυντές στο σχολείο παρουσιάζεται να είναι ένα διαδεδομένο πρόβλημα στο σχολικό πλαίσιο. Η αξιολόγηση των εκφοβιστικών συμπεριφορών που έχουν στόχο την ομάδα των εκπαιδευτικών επικεντρώνεται κυρίως στη θυματοποίηση από τους μαθητές σε σύγκριση με τις εμπειρίες θυματοποίησης τους που δημιουργούνται από άλλους δράστες στο χώρο εργασίας (De Wet, 2012).

(Απόσπασμα από «Εκφοβισμός (bullying) και θυματοποίηση των εκπαιδευτικών και διαχείριση των φαινομένων αυτών από την εκπαιδευτική ηγεσία: Απόψεις εκπαιδευτικών Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης Νομού Κοζάνης» της Βασιλικής Μαστορα Ιούνιος, 2020)